

Zihinsel Yetersizliği Olan ve Olmayan Öğrenciye Sahip Velilerin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Karşılaştırılması

Comparison Of Psychological Resilience Levels Of Parents With And Without Intellectual Disability

ÖZET

Bu araştırmanın amacı velilerin psikolojik sağlık düzeylerinin zihinsel yetersizliği olan ya da olmayan çocuğa sahip olma durumuna ve çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesidir. Velilerin psikolojik sağlıklarını zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip olup/olmama durumuna göre değerlendiren bir araştırmaya daha önce rastlanmamıştır. Velilerin psikolojik düzeylerinin yaşadıkları zorlu olaylar karşısında farklılaşabileceği öngörülmektedir. Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin çeşitli zorluklar yaşadıkları ve yaşanan bu zorlu süreçlerden kaynaklı ailelerin psikolojik sağlıklarının etkileneceği düşünülmektedir. Bu çalışma zihinsel yetersizliği olan ve olmayan öğrenciye sahip velilerin psikolojik sağlık düzeylerinin karşılaştırılmasının incelenmesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Nicel bir çalışma olan bu araştırma ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak tasarlanmıştır. Araştırmanın örnekleme ulaşmak amacıyla basit örneklem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada 190 veliden veri toplanmıştır. Araştırma verilerine ulaşmak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış demografik bilgi formu ile Psikolojik Sağlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde SPSS 26 paket programı kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip olan velilerin psikolojik sağlığının daha düşük olduğu, zihinsel yetersizliği olan çocuğu olanlar içinde kadınların psikolojik sağlıklarının erkeklere göre daha düşük olduğu, yine bir işte çalışanlara göre çalışmayan velilerin psikolojik sağlığının daha düşük olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin eğitimsel tanılarına göre velilerin psikolojik sağlık düzeylerine bakıldığında en düşük psikolojik sağlığı olan velilerin otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip veliler olduğu, yine ikinci sırada zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip velilerin olduğu ve ardından diğer tanı gruplarına sahip çocuğu olan veliler olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik sağlık, Zihin yetersizliği, Veli

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate whether the psychological resilience levels of the parents differ according to the status of having a child with or without intellectual disability and various variables. No research has been found before that evaluates the psychological resilience of parents according to whether or not they have a child with intellectual disability. It is predicted that the psychological resilience levels of the parents may differ in the face of the difficult events they experience. It is thought that families with children with intellectual disabilities experience various difficulties and the psychological resilience of families will be affected by these difficult processes. This study has an important place in terms of examining the comparison of psychological resilience levels of parents with and without intellectual disability. This research, which is a quantitative study, was designed using the associational correlation research method. Simple sampling method was used to reach the sample of the study. Data were collected from 190 parents in the study. In order to reach the research data, the demographic information form prepared by the researcher and the Psychological Resilience Scale were used. SPSS 26 package program was used in the analysis of the research data. According to the results of the research, it has been understood that the psychological resilience of the parents who have children with intellectual disabilities is lower, the psychological resilience of women with children with mental disabilities is lower than men, and the psychological resilience of non-working parents is lower than those who work in a job. Considering the psychological resilience levels of the parents according to the educational diagnoses of the students, it is seen that the parents with the lowest psychological resilience have a child with a child with autism spectrum disorder, the second is the parents with a child with an intellectual disability, followed by the parents with a child with other diagnosis groups.

Keywords: Psychological resilience, Intellectual disability, Parents

GİRİŞ

Zihinsel yetersizlik doğum öncesi, sırası ve doğum sonrasında farklı nedenlerle ortaya çıkabilen, bireylerin akranlarına göre zihinsel işlev ve uyumsal davranışlarda belirgin farklılıklar gösterdiği bir durumdur (Bural, 2020). Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2006 yılında yayımladığı özel eğitim yönetmeliğine göre zihinsel yetersizlik, zihinsel işlev açısından kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklik veya kısıtlılık bulunan, 18 yaşından önce başlayan, özel eğitim ve destekleyici eğitim hizmetleri gerektiren bir gelişim dönemidir (Coşkun ve Erdin, 2014). Yaşlarına göre daha yavaş gelişim göstermeleri, tüm gelişim alanları için geçerlidir. Diğer bir deyişle, bir

Kadir Yıldız¹
Yaşar Barut²
Nuray Kahraman³
Şazile Karagöz⁴
Yunus Kahraman⁵
Leyla D. Uygur Yolçun⁶

How to Cite This Article

Yıldız, K., Barut, Y., Kahraman, N., Karagöz, Ş., Kahraman, Y. & Yolçun, L. D. D. (2023). "Zihinsel Yetersizliği Olan ve Olmayan Öğrenciye Sahip Velilerin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Karşılaştırılması" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:111; pp:7087-7093. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.70206>

Arrival: 22 March 2023

Published: 31 May 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Müdür Yardımcısı, Atakum Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehberlik, Samsun, Türkiye. ORCID: 0009-0007-3268-5197

² Doç. Dr., Ondokuzmayıs Üniversitesi, Çocuk Gelişimi, Samsun, Türkiye Samsun, Türkiye. ORCID: 0000-0002-5027-2536

³ Müdür, Atakum Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehberlik, Samsun, Türkiye. ORCID: 0000-0002-9314-2416

⁴ Psikolojik Danışman, Atakum Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehberlik, Samsun, Türkiye. ORCID: 0009-0000-7617-4523

⁵ Öğretmen, Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Öğretmen, Samsun, Türkiye. ORCID: 0009-0005-0229-3294

⁶ Psikolojik Danışman, Atakum Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehberlik, Samsun, Türkiye. ORCID: 0000-0001-6262-3957

bebeğin zeka geriliğinden bahsetmek, onun yuvarlanma, emekleme, yürüme, konuşmaya başlama gibi konularda akranlarından geride olduğu anlamına gelir (Yaşarsoy, 2006). Zihinsel engelli çocuklar dil, sözdizimi, biçim bilgisi, ses bilgisi vb. yapısal öğelere genellikle normal yaşitlarıyla aynı zamanda başlamalarına rağmen bu becerileri giderek daha yavaş kazandıkları söylenmektedir (Sucuoğlu, 2009).

Aile içinde yaşanan bu olumsuzluklar, iletişimde büyük bir kopukluk yaratabilir. Ailedeki herkes zihinsel yetersizliği olan çocuklara sevgi, farkındalık ve sağduyu ile yaklaşmalıdır (Dereli ve Okur, 2008). Zihinsel yetersizliğin düzeltilemeyen bir yetersizlik olması nedeniyle, ailelerde farklı biçimlerde ve farklı düzeylerde etkileri gözükmemektedir. Bu etkiler aile bireylerini de farklı biçimde etki altına almaktadır (Sarı, 2007). Aile bireyleri bu etkilerin üstesinden gelmekte yetersiz kaldıkları dönemlerde ve buna bağlı olarak psikolojik sağlamlıkları bozulabilmektedir (Küçük ve Sarıçam,2015). Engelli çocuğu olan aileler birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Aile duygusal olarak tükenmiştir ve engelli çocuğun doğumundan sonra sorunları çözmek zordur (Oğultürk, 2012).

Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin karşılaştıkları bu sorunlarla baş edebilmeleri için psikolojik sağlamlıklarının yüksek olması gerekmektedir. Psikolojik sağlamlık, bireyin hayatında karşısına çıkan olumsuz bir durumda risk etkenleri ile koruyucu etkenlerin etkileşime geçmesi ile kişinin hayatındaki değişikliğe uyum sağlaması olarak belirtilmiştir (Kararımak, 2016). Psikolojik sağlamlık, latince “resiliens” kelimesinden türetilmiştir ve bir maddenin esnek olması ve eski haline dönebilme özelliğine sahip olmasını ifade etmektedir (Doğan, 2015). Ramirez (2007) ise Dirençlilik kavramı, hastalık, depresyon ya da çeşitli olumsuz durumlardan kısa sürede kurtulabilme yeteneği; iyileşme, bu olaylara uyum sağlama, orijinal benliğe dönme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Genel anlamda psikolojik sağlamlık kavramında yıkıcı yaşam şartlarına, stresli ortam ve durumlara, yoksunluk vb. gibi etmenlere dikkat çekilmektedir. Psikolojik sağlamlığa sahip bireyler, riskli ve olumsuz yaşam durumlarına karşın, yaşamı daha kaliteli ve başarılı sürdürmek adına birtakım kişisel özellikler geliştirmişlerdir (Çelik, 2013). Psikolojik sağlamlık bireylerin yaşadıkları olumsuz durumlar sonrasında yeniden eski dengesine dönmesi olarak tanımlanmaktadır (Greene, 2002). Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip olan ailelerin çocuğunu çok küçük yaşlardan itibaren zorlu bir eğitim süreci beklemektedir. Eğitim süreci yanında aileyi çocuğuyla birlikte sosyal, çevresel ve yaşamsal zorluklar da beklemektedir. Uzun yıllar bakıma muhtaç olan bu çocukların aileleri çeşitli psikolojik ve sosyal sorunlar yaşayabilmektedirler. Zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan ailelerin psikolojik sağlamlıklarını incelemek, alınabilecek önlemlere işaret etmek açısından önemlidir. Bu araştırmanın amacı, velilerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin, zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip olup olmama durumuna ve çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesidir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Velilerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin, zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip olup olmama durumuna ve çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışma, ilişkisel tarama modellerinin kullanıldığı nicel bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli iki veya daha fazla değişkenle birlikte değişimin derecesini bulmayı amaçlar (Karasar, 2005).

Çalışma Grubu

Araştırmada Samsun il sınırları içerisinde yaşayan zihinsel yetersizliği olan ve olmayan öğrenciye sahip velilerin demografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımlarının Zihinsel Yetersiz Öğrenciye Sahip Olma Durumuna Göre Dağılımı

Velilere Ait Değişkenler		Zihinsel yetersizliği olan (n:88)		Zihinsel yetersizliği olmayan (n:102)		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Cinsiyet	Kadın	55	62,5	76	74,5	131	68,9
	Erkek	33	37,5	26	25,5	59	31,1
Yaş	--35	20	22,7	14	13,7	34	17,9
	36-40	21	23,9	25	24,5	46	24,2
	41-45	17	19,3	31	30,4	48	25,3
	46-50	15	17,0	23	22,5	38	20,0
	51-+	15	17,0	9	8,8	24	12,6
Eğitim Durumu	İlkokul	14	15,9	14	13,7	28	14,7
	Ortaokul	9	10,2	15	14,7	24	12,6
	Lise	32	36,4	36	35,3	68	35,8
	Üniversite	28	31,8	30	29,4	58	30,5
	Y. Lisans- Doktora	5	5,7	7	6,9	12	6,3
Çalışma Durumu	Evet	54	61,4	51	50,0	105	55,3
	Hayır	34	38,6	51	50,0	85	44,7
Medeni Durum	Boşanmış / Dul	16	18,2	7	6,9	23	12,1
	Evli	72	81,8	95	93,1	167	87,9
Meslek	Çalışmayan	34	38,6	51	50,0	85	44,7
	İşçi	17	19,3	23	22,5	40	21,1
	Memur	23	26,1	14	13,7	37	19,5
	Serbest Meslek	14	15,9	14	13,7	28	14,7
Çocuğunun eğitsel tanısı	Zihinsel Yetersizlik	43	48,9			43	22,6
	Otizm Spektrum Bozukluk	32	36,4			32	16,8
	Diğer	13	14,8			13	6,8
	Normal tanısı yok	-	-	102	100	102	53,7

Çalışmaya katılan velilerin %46, 3'ünün zihinsel yetersizliği olan çocuğu var iken, %53,7'sinin zihinsel yetersizliği olan çocuğu yok; %68,9'u kadın, %31,1'i erkek; %17,9'unun yaşı 35 yaş ve altı, %24,2'sinin yaşı 36-40 arasında, %25,3'ünün yaşı 41-45 yaş arasında, %20'sinin yaşı 46-50 arasında, %12,6'sının yaşı 51 yaş ve üzeridir. Katılımcıların %14, 7'sinin eğitim durumu ilkökul, %12,6'sının ortaokul, %35,8'inin lise, %30,5'inin üniversite, %6,3'ünün yüksek lisans ve doktora; %55,3'ü çalışıyor, %44,7'si çalışmıyor; %12,1'i boşanmış/dul, %87,9'u evli; %21,1'i işçi, %19,5'i memur, %14,7'si serbest çalışandır. Çalışmaya katılanların çocuğunun %22,6'sının eğitsel tanısı zihinsel yetersizlik, %16,8'inin eğitsel tanısı Otizm Spektrum Bozukluk, %53,7'sinin eğitsel tanısı normaldir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, çalışma durumu, medeni durumu, velinin mesleği ve çocuğunun eğitsel tanısı gibi demografik özelliklerin yer aldığı formdur.

Psikolojik Sağlık Ölçeği

Smith ve diğerleri (2008) tarafından bireyin psikolojik sağlamlığını ölçmek için oluşturulmuş. Doğan (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış ölçek, 6 maddeden oluşan 5'li Likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçekte "Hiç Katılmıyorum" 1 puan, "Tamamen Katılıyorum" 5 puan olarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar, yüksek dayanıklılığı gösterir. Doğan'ın (2015) çalışmasında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,83, Cronbach α güvenilirliği ise 0,81 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS 26 paket programı yoluyla analiz edilmiştir. Dağılımın normalliğine için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Normal dağılım gösteren verilerde bağımsız iki grup karşılaştırması için t-testi, ilişkisiz ikiden fazla olan grupların karşılaştırılması için Tek yönlü Varyans (Oneway ANOVA) analizi ve farkın kaynağının tespit için post-hoc analizi için varyanslarının homojen bulunduğu durumlarda Bonferroni testi kullanılmıştır.

Tablo 2: Psikolojik Sağlık Ölçek Puanlarının Normal Dağılıma Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Zihinsel yetersizliği Öğrencisi Olma durumu	Kolmogorov-Smirnov			Çarpıklık	Basıklık
	İst.	sd	p		
Zihinsel yetersizliği olan	0,16	88	0,001	-0,33	0,10
Zihinsel yetersizliği olmayan	0,11	102	0,005	-0,59	0,21

Tablo 2'e göre Psikolojik Sağlık Ölçeğinden elde edilen toplam puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Kolmogorov Smirnov testi sonuçları incelenmiş, normal dağılım eğrisinin çizildiği histogram, normal Q-Q grafiği ve box-plots incelenmiştir. Verilerin çarpıklık-basıklık katsayılarının $\pm 1,0$ aralığında olduğu ve histogram grafiğinin çan eğrisi civarında olduğu görüldüğünden normal kabul edilmiş ve karşılaştırılmasında parametrik testler uygulanacaktır.

Verilerin Güvenirliği

Tablo 3: Katılımcıların Ölçek Maddelerine Verdikleri Cevaplara Ait İç Tutarlılık Katsayısı

Ölçek	Cronbach's Alpha (İç Tutarlılık)
Psikolojik Sağlık Ölçeği	0,80

Psikolojik Sağlık Ölçeğinin Cronbach-alpha iç tutarlılık katsayılarına göre güvenilirliği (0,80) yüksek seviyededir.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde ham verilerin analizinden sonra elde edilen bulgularına ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Psikolojik Sağlık Ölçeğinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistiklerinin Dağılımı

	Min	Max	Median	\bar{X} (Mean)	Ss
Zihinsel yetersizliği olan	8	28	18	17,47	4,32
Zihinsel yetersizliği olmayan	8	30	22	21,36	4,28

Katılımcı velilerden zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olan velilerin psikolojik sağlık toplam puanı 8-28 arasında olup ortalama 17,47, Standart sapması ise 4,32'dir. Zihinsel yetersizliği olmayan öğrenciye sahip olan velilerin psikolojik sağlık toplam puanı 8-30 arasında olup ortalama 21,36, Standart sapması ise 4,28'dir.

Tablo 5: Zihinsel yetersizlik tanımlı Öğrencisi Olan veya Olmayan Velilerin Psikolojik Sağlık Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçları

Cinsiyet	ZYD	n	$\bar{X} \pm Ss$	t	df	p
Kadın	Evet	55	16,37 \pm 3,72	-6,43	129	0,01*
	Hayır	76	21,23 \pm 4,64			
Erkek	Evet	33	19,31 \pm 4,69	-2,32	57	0,02*
	Hayır	26	21,77 \pm 3,08			

*P<0,05

Independent sample t-testi

Çalışmaya katılan kadın velilerin zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olma durumlarına göre psikolojik sağlık toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=-6,43$ $p<0,05$). Ortalamalara bakıldığında zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olmayanların puanları (21,23 \pm 4,64), zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olanların puanlarına (16,37 \pm 3,72) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Çalışmaya katılan erkek velilerin zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olma durumlarına göre psikolojik sağlık toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=-2,32$ $p<0,05$). Ortalamalara bakıldığında zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olmayanların puanları (21,77 \pm 3,08), zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olanların puanlarına (19,31 \pm 4,69) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 6: Zihinsel yetersizliği Öğrencisi Olan veya Olmayan Velilerin Psikolojik Sağlık Ölçek Puanlarının Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçları

Çalışma Durumu	ZYD	n	$\bar{X} \pm Ss$	t	df	p
Çalışıyor	Evet	54	18,34 \pm 4,29	-4,52	103	0,01*
	Hayır	51	21,95 \pm 3,88			
Çalışmıyor	Evet	34	16,09 \pm 4,08	-4,81	83	0,01*
	Hayır	51	20,79 \pm 4,62			

*P<0,05

Independent sample t-testi

Çalışmaya katılan çalışan velilerin zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olma durumlarına göre psikolojik sağlık toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=-4,52$ $p<0,05$). Ortalamalara bakıldığında zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olmayanların puanları (21,95 \pm 3,88), zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olanların puanlarına (18,34 \pm 4,29) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Çalışmaya katılan çalışmayan velilerin zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olma durumlarına göre psikolojik sağlık toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=-4,81$ $p<0,05$). Ortalamalara bakıldığında zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olmayanların puanları (20,79 \pm 4,62), zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olanların puanlarına (16,09 \pm 4,08) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 7: Zihinsel yetersizliği Öğrencisi Olan veya Olmayan Velilerin Psikolojik Sağlık Ölçek Puanlarının Velilerin Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçları

Çalışma Durumu	ZYD	n	$\bar{X} \pm Ss$	t	df	p
Boşanmış/Dul	Evet	16	15,94±4,69	-2,34	21	0,03*
	Hayır	7	21,58±6,61			
Evli	Evet	72	17,81±4,2	-5,46	165	0,01*
	Hayır	95	21,35±4,12			

*P<0,05

Independent sample t-testi

Çalışmaya katılan Boşanmış/Dul velilerin zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olma durumlarına göre psikolojik sağlık toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=-2,34$ $p<0,05$). Ortalamalara bakıldığında zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olmayanların puanları (21,58±6,61), zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olanların puanlarına (15,94±4,69) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Çalışmaya katılan Evli velilerin zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olma durumlarına göre psikolojik sağlık toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($t=-5,46$ $p<0,05$). Ortalamalara bakıldığında zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olmayanların puanları (21,35±4,12), zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olanların puanlarına (17,81±4,2) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 8: Zihinsel yetersizliği Öğrencisi Olan veya Olmayan Velilerin Psikolojik Sağlık Ölçek Puanlarının Velilerin Yaşlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçları

Yaş	ZYD	n	$\bar{X} \pm Ss$	t	df	p
35 ve altı	Evet	20	18±3,83	-1,05	32	0,30
	Hayır	14	19,5±4,44			
36-40 yaş	Evet	21	17,48±3,98	-3,09	44	0,01*
	Hayır	25	21,44±4,62			
41-45 yaş	Evet	17	16,36±4,48	-6,24	46	0,01*
	Hayır	31	22,88±2,78			
46-50 yaş	Evet	15	17,2±5,64	-1,62	36	0,11
	Hayır	23	20±4,92			
51-+ yaş	Evet	15	18,27±4,05	-2,32	22	0,03*
	Hayır	9	22,34±4,36			

*P<0,05

Independent sample t-testi

Çalışmaya katılan 35 yaş ve altı ve 46-50 yaş arasında olan velilerin zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olma durumlarına göre psikolojik sağlık toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan 36-40, 41-45 ve 51 yaş ve üzeri olan velilerin zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olma durumlarına göre psikolojik sağlık toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (sırası ile $t=-3,09$, $t=-6,24$, $t=-2,32$ $p<0,05$). Ortalamalara bakıldığında zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olmayanların puanları, zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olanların puanlarına göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 9: Zihinsel yetersizliği Öğrencisi Olan Velilerin Psikolojik Sağlık Ölçek Puanlarının Öğrencilerin Eğitsel Tanılarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçları

Eğitsel Tanısı	N	$\bar{X} \pm Ss$	Vr.K	K.T	Sd	K.O	F	p	Fark
Zihinsel Yetersizlik	43	18,05±4,5	G.A	773,97	3	257,99	14,04	0,01*	1-4
Otizm Spektrum Bz	32	16,41±3,96	G.İ	3.418,90	186	18,38			2-4
Diğer	13	18,16±4,42	Top	4.192,86	189				
Normal	102	21,37±4,29							
Total	190	19,56±4,72							

*p<0,05

Tek yönlü Varyans (Oneway ANOVA)

Çalışmaya katılan zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olan velilerin öğrencilerin eğitsel tanılarına göre psikolojik sağlık toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F=14,04$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırmaya göre öğrencisi normal olan velilerin psikolojik sağlık puanları (21,37±4,29), eğitsel tanısı Zihinsel Yetersizlik olanların puanlarına (18,05±4,5) ve Otizm Spektrum Bozukluğu olanların puanlarına (16,41±3,96) göre anlamlı biçimde daha yüksektir.

SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir. Psikolojik sağlık ölçeği puanına göre zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olan velilerin psikolojik sağlamlığı daha düşüktür. Küçük ve Sarıçam'a (2015) göre psikolojik sağlık açısından, çocukları engelli olarak tanımlanan velilerin psikolojik sağlık düzeyleri, çocukları engelli olmayan velilere göre daha düşük düzeydedir.

Yine çalışmaya katılan kadın velilerin zihinsel yetersizliği olan öğrenciye sahip olma durumlarına göre psikolojik sağlık düzeyleri farklılık göstermektedir. Zihinsel yetersizliğe sahip olan çocuğa sahip kadın ve erkek katılımcıların zihinsel yetersizliği olan çocuğu olmayan velilere göre psikolojik sağlamlığı daha düşüktür. Zihinsel

yetersizliği olan çocuğu olanlar içinde kadınların psikolojik sağlamlıkları erkeklere göre daha düşüktür. Tura'ya (2017) göre ailede engelli bir çocuğun dünyaya gelmesi, aile bireylerinin yaşamlarını, duygu, düşünce ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Engelli çocuklar, normal gelişim gösteren akranlarına göre daha fazla bakım ve desteğe ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaçlar genel olarak anne tarafından karşılanmaktadır. Turan Gürhopur ve İşler Dalgıç'a (2017) göre özel zihinsel gereksinimli çocuğu olan ailelerin desteklenmesi, başta anneler olmak üzere ailelerin sağlığı için önemlidir.

Çalışıyor olma durumuna göre bakıldığında ise bir veli çalışıyor olsun olmasın zihin yetersizliği olan çocuğu sahip velilerin psikolojik sağlamlıkları zihin yetersizliği olan çocuğu olmayan velilere göre daha düşüktür. Zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olanların içinde ise çalışanlara göre çalışmayan velilerin psikolojik sağlamlığı daha düşüktür. Yine medeni duruma göre evli ya da boşanmış olsun zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olanların psikolojik sağlamlığı daha düşüktür. Bu grup içinde ise evli olanlara göre boşanmış olanların psikolojik sağlamlığı daha düşüktür. Kara'ya (2019) göre ailede azalan iletişim ve uyum, veli çatışmasına ve aile içinde sevgi ve paylaşım ortamının azalmasına yol açar. Anneler bakım, sosyal ilişkiler ve akran ilişkilerinde yardım, destek ve sevgiden yoksundur ve bu da psikolojik dayanıklılığın azalmasına yol açmaktadır. Lafçı ve ark. (2014) çalışmalarında özel gereksinimli çocuğu olan aile içinde eş ilişkilerinin olumsuz etkilendiğini, ailede iş bölümü konusunda belirsizliğin yaşandığını, eşler arası iletişimde sorunlar yaşandığını ve aile içi ilişkilerde danışmanlığa ihtiyaç duyulduğunu ve sağlıklı aile ilişkilerine sahip olmanın psikolojik dayanıklılık üzerinde olumlu etkisini dile getirmişlerdir.

Yaş gruplarına göre bakıldığında zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip velilerin psikolojik sağlamlıkları yaşa göre artıp azalmadığı bazı yaşlara göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Kara'ya (2019) göre özel gereksinimli çocuğu olan annelerin yaşı ne olursa olsun aynı psikolojik durumları yaşadığı ve yaş grubu özelliklerinin annenin uyum sürecindeki güçlükleri azaltmakta ya da arttırmaktadır.

Öğrencilerin eğitsel tanılarına göre velilerin psikolojik sağlamlık düzeylerine bakıldığında en düşük psikolojik sağlamlığı olan velilerin otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip veliler olduğu, ikinci sırada zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip velilerin olduğu ve ardından diğer tanı gruplarına sahip çocuğu olan veliler olduğu görülmektedir. Halstead ve ark. (2018) zihinsel engelli ve otizmlili çocuğu olan annelerin olumsuz koşulların olumsuz etkileriyle başa çıkma konusundaki psikolojik sağlamlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir çalışmada, otizmlili çocuğu olan annelerin daha fazla stres ve daha az aile memnuniyeti yaşadıklarını ortaya koymuşlardır (Halstead ve ark., 2018).

Bu araştırma sonuçlarına bakarak okuyucular için aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

- ✓ Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip aileler için psikolojik destek programları oluşturulmalı,
- ✓ Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip aileler içinde kadınların psikolojik sağlamlıkları erkeklere göre daha düşük olduğu araştırma sonucunda anlaşılmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak yetkili kamu kuruluşları tarafından zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip anneler için özel destek programları oluşturulmalı,
- ✓ Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip aileler için ulaşım ve sosyal destekleri barındıran programlar sunulmalıdır.

KAYNAKÇA

Bural, B. (2020). *Zihin Engelli Öğrencilerle Çalışan Öğretmenlerin Öğretim Yöntem ve Teknikleri ile ilgili Yeterlik Düzeylerinin Geliştirilmesinde Uygulanan Eğitim Programının Etkililiği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.

Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 11. Baskı, Ankara, Pegem Akademi.

Coşkun, İ. ve Erdin, G. (2014). Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan kaynaştırma öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerinin incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 41, 1-18.

Çelik, E. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin yılmazlık özelliklerinin duygusal dışavurum açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 221-236.

Dereli, F. ve Okur, S. (2008). Engelli çocuğa sahip olan ailelerin depresyon durumunun belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 25(3), 164.

- Doğan, T. (2015) Kısa psikolojik sağlamlık ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well Being*, 3(1), 93-102.
- Greene, R. ve Conrad, A. P. (2002). Basic assumptions and terms. R. Greene (Eds.). Resiliency: An integrated approach to practice, policy, and research. Washington, DC: NASW Press.
- Halstead, E., Hastings, R. & Griffith, G. (2018). Associations between resilience and the well-being of mothers of children with autism spectrum disorder and other developmental disabilities, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48, 1108–1121.
- Kara A. (2019). *Zihinsel Özel Gereksinimi Olan Çocuk Annelerinde Psikolojik Sağlamlık ve Baba Katılımı İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi. Sivas.
- Kararımak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (26), 129-142.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Küçük, A. A. ve Sarıçam, H. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Ebeveynler ile Normal Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Karşılaştırılması. 23. Özel Eğitim Kongresi. 12.2015
- Lafçı, D., Öztunç, G. ve Alparslan, N. (2014). Zihinsel engelli çocukların anne babalarının yaşadığı güçlüklerin belirlenmesi, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 723-735.
- Oğultürk, N. (2012). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin, Aile İşlevlerini Etkileyen Etmenler: Çankaya Belediyesinden Hizmet Alan Aileler Üzerine Bir Değerlendirme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Ramirez, E. R. (2007). Resilience: A concept analysis. *Nursing Forum*, 42, 73-82.
- Sarı, E. 2007. *Anasının Devam Eden Beş-Altı Yaş Grubu Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Sarı, H. Y. (2007). Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerde aile yüklenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi, *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11 (2).
- Sucuoğlu, B. (Ed.) (2016). *Zihin Engelliler ve Eğitimleri*. Kök Yayıncılık: Ankara.
- Yaşar, K. (2015). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri ile Psikolojik Sağlamlık ve Affetme Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bursa.